

„Ablakomból ha kinézek,
elnémít egy látvány, melyre
gyermekeim hívták fel a
figyelmemet. Egy galamb
akadt fenn a dróton a
játékból lábára erősített
madzagtól, hosszú,
értelmetlen vergődés után
pedig kimúlt. A suhancok
nem akarták megölni a
galambot. Nem haragudtak
arra, akit önkéntelenül
halálra bántottak.”

Találkozások

– Homíliák –

1. VAN-E ESÉLYE A SZAVAK MEGÉRTÉSÉNEK, HA ELŐTTE NEM ÉRTETTÜK MEG A CSENDET?

„Szó lopódzék hozzám, s valami nesz üté meg abból fülemet. Éjjeli látásokon való töprengések között, mikor mély álom fogja el az embereket. Félelem szálla rám, és rettegés, s megreszketteté minden csontomat. Valami szellem suhant el előttem, s testemnek szőre felborzolódék. Megállta, de ábrázatját föl nem ismerém, egy alak vala szemeim előtt, mély csend, és ilyen szót hallék: Vajon a halandó igaz-e Istennél: az ő teremtője előtt tiszta-e az ember? Íme, az ő szolgálóiban sem bízhatik és az ő angyalaiban is talál hibát: mennyivel inkább a sárházak lakosaiban, akiknek fundamentumok a porban van, és könnyebben szétnyomhatók a molynál?! Reggeltől estig gyötrődnek, s anélkül, hogy észrevennék, elvesznek örökre.”

Jób könyve 4,12–20

A szó, ami felülről jön, lopódzik. Nehéz lefülelni. Nesz üti meg a témáni Elifáz fülét. Csakis úgy volt ez lehetséges, hogy Elifáz csendben volt. Tán azért

is, mert töprengett akkor is, mikor mások mélyen aludtak.

Aki kitartóan töpreng léte értelmén, azt nem fogja el a mély álom, miként a többi embert. Az önismertre képtelen embernek az álom csapdája szükséglet: a félelem elkerülését szolgálja. A csontokat is megreszketető rettegés, az igazsággal való szembenézés élményét jóleső mély álmokkal vagy akár altatókkal is próbáljuk elkerülni.

„Megáll, de ábrázatját föl nem ismerém, egy alak vala szemeim előtt, mély csend...” Eckhart mester mondja: „Semmi a teremtésben nem hasonlít annyira Istenre, mint a hallgatás csendje.” Viktor Frankl, a logoterápiás módszer szakembere mesélte a következőket: a fertőző agyvelőgyulladás elleni gyógyszer előállításához egy kísérlet során egy csimpánz gerincéből folyadékot húztak le, s ezzel az állatnak kimondhatatlan szenvedést okoztak. De csak így juthattak hozzá a betegség kezeléséhez szükséges hatóanyaghoz. Ha a csimpánz évmillióig élne is, nem tudná fölfogni szenvedésének értelmét.

Nem azt állítom ezzel, hogy minden szenvedésnek vagy a szenvedésnek értelme van. Csak annyit mondom: értelme lehet.

Tegyük fel, hogy a keresztyén hívő így kérdez: „Vajon nem lehet-e értelme a szenvedésnek?”, nem pedig kategorikusan kijelenti: „Értelme van.” És ugyanígy a kereső, a tagadó ember: „Ki tudja, esetleg lehet ér-

telme”, nem pedig kategorikusan úgy, hogy „Nincs”. Ez nem a süketek monológja, hanem a párbeszéd születése lenne.

A mély csendben Elifáz is így kérdez, és nem deklarál kategorikusan: „Vajon a halandó igaz-é Istennél: az ő teremője előtt tiszta-é az ember?” Lehet, hogy igen, lehet, hogy nem. A csendben, ha beáll, nincs-e éppúgy jogom arra, hogy megkérdőjelezzem igazam, harsányan deklarált jószágom, mint ahogy eddig lármázón, védekezőn megkérdőjeleztem bűnösségemet? Vajon nem úgy vagyok-e jó ember, igaz halandó, ahogy például Ignotus mondta vitriolos önismerettel: „Jó ember vagyok, nem haragszom arra, akit megbántottam.”

Mi a csend igaza?

Ablakomból ha kinézek, elnémít egy látvány, melyre gyermekeim hívták fel a figyelmemet. Egy galamb akadt fenn a dróton a játékból lábára erősített madzagtól, hosszú, értelmetlen vergődés után pedig kimúlt. A suhancok nem akarták megölni a galambot. Nem haragudtak arra, akit önkéntelenül halálra bántottak.

Így bántjuk Krisztust. Ahogy a madarat nézem, tehetetlenül immár, Pilinszky sorai jutnak eszembe: „Üvegögötti csöndben / lemosdanak a mézáróslégények, / de ami történt, valahogy mégse tud véget érni.”

Ebben a csöndben nem mentség a „megtettem

minden tölem telhetőt" kifogása. Hisz aki angyalaiban is talál hibát, milyennek láthat engem?

Én és te angyalokat látunk. Vajon nem Ővele kelene megtennem, aminek elmulasztására mentségem, hogy képtelen vagyok megtenni? „Isten nélkül nem tudunk – mondja Augustinus –, de nélkülünk Isten nem akar semmit tenni.”

Elifáz így összegez: „Reggeltől estig gyötrődnek, s anélkül, hogy észrevennék, elvesznek örökre.” Vajon mi észrevevesszük-e menthetetlenségünket?

A kínai ábécében az igazság ideogrammáját úgy festik meg, hogy az én személyes névmás fölé egy bárányt rajzolnak.

Íme az Isten báránya, aki elveszi az *én* bűneit! Isten nélkül nem tudunk, de Isten nem akar nélkülünk semmit sem tenni. Mi a csend igaza? Az imádság, amely az örökre elveszés rémületében tolul ajkunkra: „A Bárány érettem hozott áldozatáért emelj föl, Istenem! Emelj föl!”

Az *én* személyes névmás fölé így hajol a *Te*. Ámen.

2. A „MAJD” REMÉNYSÉGE A „MÁR MOST”-BAN

„És ez az az üzenet, amelyet tőle hallottunk, és hirdetünk néktek, hogy az Isten világosság, és nincsen őbenne semmi sötétség. Ha azt mondjuk, hogy közösségünk van vele, és sötétségben járunk; hazudunk

és nem az igazságot cselekedjük. Ha pedig a világosságban járunk, amint ő maga a világosságban van: közösségünk van egymással, és Jézus Krisztusnak, az ő Fiának vére megtisztít minket minden bűntől. Ha azt mondjuk, hogy nincsen bűn mibennünk, magunkat csaljuk meg és igazság nincsen mibennünk. Ha megvalljuk bűneinket, hű és igaz, hogy megbocsássa bűneinket és megtisztítson minket minden hamisságtól.”

János első levele 1,5–9

Hinnem kell, hogy van bűn, bár nem szívesen teszem. Realitás, hisz egyébként nem lenne örökös vádaskodással és önfelmentéssel agyonterhelt az életünk. Az örökös vádaskodás, illetve az egészséges önvád hiánya miatt az emberi csoportok nem jutnak el az Isten álmotda közösség állapotába. Hasonlók ahhoz, amit Karinthy ugyan a szerelemről mondott, de én itt kiterjesztett értelemben használok. Hasonlók tehát ahhoz az egyfülű kosárhoz, mely olyan nehéz, hogy csak ketten bírják könnyen, de csak egy füle van – hol az egyik cipeli, hol a másik.

Az Isten álmotda közösség szembeállítva bármely személytelen tömeggel, a menny előképe vagy még inkább az eljövendő menny visszavetülése a földre. A „majd” reménysége a „már most”-ban. Nem mondom sem parancsolóan, hogy ez kell, sem óhajtva, hogy ez kellene hogy legyen. Nem mondom moralizálva, és nem mondom elvárásokat támasztva. A mennynek itt

a földön a közösségben kell megvalósulnia – helyesebben is sűrűn, és közben arra gondolnánk, hogy a magunk részéről ezt már számtalanszor megpróbáltuk, és nem rajtunk múlott, hogy nem ment. Ez a keserű tapasztalatunk, mondanánk rezignáltan. Csak nehogy Oscar Wilde iróniájával találjuk szembe magunkat: „mindenki a maga baklövéseit nevezi tapasztalatnak”.

Mi tehát az a közösség, amit Isten megálmodott, s ami nemcsak álom, hanem valóság is? Pontosan az, ami a magunk baklövés-tapasztalataiból ered. Helyesebben nem a baklövéseinkből, hanem azok belátásából. Persze a belátásra is csak bizonyos fokig vagyunk készek, hogy ne kelljen Istennek számot adni. Azzal a gyilkos cinizmussal fog el valami primitív bűntudat, mint Sztálint, aki megállapította: „Egyetlen halál – tragédia. Milliók halála – statisztika.”

Miért nem vagyunk képesek a teljes beismerésre, a bűnbánatra? Miért oly hosszú az út a látástól a belátásig, a belátástól pedig az igazi közösség létrejöttéig? Mert a mennynél vagy a földi közösségnél fontosabbak vagyunk a magunk számára. Öncentrikusan sajnáljuk magunkat. Sajnáljuk feladni éességünket a szeretet és a kommunikálás excentrikusságában. Közben pedig nem szűnünk meg fanyalogva vágyakozni a mennyei közösség örömére. Valaki így fogalmazta meg baklövés-tapasztalatát, amely elindította a Krisztus-hívők közössége felé: „Sajnáltam magam, hogy nincs

cipőm, mígnem találkoztam egy emberrel, akinek nem volt lába.”

Mi tehát a menny vagy annak előképe már itt közöttünk? A kilépés az önsajnálattól a világosságba, és az abban való járás. A világosságban járóknak közösségük van egymással. Lábad vagyok neked, akinek lábad sincs, és elfogadom, hogy te nekem kezem vagy, akinek kezem sincs.

A hászid Baal Sém Tóv tanácsa jézusi mélységű: „Ha valaki beleesik a sárba, és a barátja szeretné kisegíteni őt, ne féljen attól, hogy egy kicsit maga is bepiszkolódhat.” Hisz ha közösségünk van egymással, Jézus Krisztusnak, az Ő Fiának vére megtisztít minket minden bűntől. Annak a mélységnek a mértéke, ahova egy ember lecsúszott, megfelel annak a magasságnak, amelyre felemeltethet.

Szent Patricius, mikor Krisztushoz vezette Thaist, a pornóasztárt, azt mondta neki: „Ajkaid nem méltók arra, hogy a Teremtő szent nevét kiejtsék. Ezért imád ennyi legyen: Te, aki engem alkottál, irgalmazz nekem!” Ezek után Henri Thoreauval vallom, hogy meg lehetne határozni a mennyet így is: az a hely, amelyet kerülnek az emberek. Az ember pedig: az a lény, aki kerüli a mennyet, a közösséget, pedig Barth-tal szölv: „A Te sziklatömbjével találkozá többé nem tudunk meglenni közösség nélkül.”

Kiáltsuk hát mi is: Te, ki engem alkottál, Te, akit nem érdelek, irgalmazz nekem! Ámen.

3. SEGÍTSÉG, FÉLNI AKAROK!

„Azzal lesz teljessé a szeretet közöttünk, hogy bizodal-
munk van az ítélet napjához, mert amint ő van,
úgy vagyunk mi is e világban. A szeretetben nincsen
félelem; sőt a teljes szeretet kiűzi a félelmet, mert a
félelem gyötrellemmel jár; aki pedig fél, nem lett tel-
jessé a szeretetben. Mi szeressük őt; mert ő előbb
szeretett minket!”

János első levele 4,17–19

„A bölcsesség kezdete az Úrnak félelme.”

Zsoltárok könyve 111,10

Az ember az a lény, aki kerüli a mennyet. Félünk a
mennytől, és kéjelegve szeretjük a poklot. Vajon nem
erre gondolt-e Kornis Mihály: „Ez a mi mai félelmünk
nem igazi. Odakozmált, elfajzott félelem. Nem az is-
tenség arcának sötéten való megtapasztalása, ha-
nem az ettől való menekülés egoisztikus gyávasága.
Mi nem félünk, mi gyávák vagyunk. Életünk nagyobbik
fele annak a halogatásában telik el, hogy végre
amúgy istenigazából félni merjünk?”

Miért nem érvényesülhet az igazság köreinkben?
A hamisság lenne a legerősebb ellenfele? Távolról
sem, hisz az igazság képes leleplezni és elűzni a ha-
misságot, és egyedül csak az igazság képes rá. Az
igazságnak nem a hamisság, hanem a saját fejem

féltése, tehát én vagyok a legnagyobb ellensége. Ha igaz, amit Jézus önmagáról mond: „Én vagyok az igazság...”, akkor az is igaz kell hogy legyen, hogy mi emberek az Ő ellenségei vagyunk. Meghatározásunk így hangzik: én vagyok az igazság ellensége. Azaz ember vagyok. Az igazság érvényesülésével szemben mindig a saját énem lehetősége irányít.

Egy kommunista börtönben halálra ítélték két keresztényt. Az előzetes megkínzás után az egyik csüggedve és halálos félelemmel mondta a másiknak: – Ez már a vég. – Mire a másik így vigasztalta: – Nem, ez nem az, amit Jézus mondott, mikor kiszenvedett. Az Ő szava a kereszten nem ez, „végem van”, hanem „elvégeztetett”. Ez nem a végünk, csak küldetésünk vége.

A félelem tabutéma. Ne avatkozzunk ilyen magánügyekbe. Sőt, Wilde-dal szólva, úriember nem avatkozik saját magánügyeibe sem. Az a mártír nem volt úriember, hisz meg tudta vigasztalni társát. Isten sem úriember – szerencsénkre. Kommunikálni akar. Bele akar szólni magánügyeinkbe, félelmeinkbe, melyek magányossá tesznek. Ha nem így volna, igazolódna a francia közmondás: Aki fél szenvedni, az a félelemtől fog előbb-utóbb szenvedni.

Aki ismeri a Szentírást, tudja: az ember a bűn eset óta ismeri a félelmet. Ádám félt, és elbűjt a kert fái között. Istentől is félt, társától is, mert szégyellni kezdte meztelenségét. Bizony, azóta igaz, amit Benjamin Franklin így fogalmazott: „Ebben a világban sem-

mi sem biztos, kivéve a halált és az adókat.” Hadd mondjam így: e biztos halálba kergetnek félelmeink, mert a félelem az az adó, amelyet a lelkiismeret fizet a bűntudatnak. Igaz ez, ha nem is akarok rágondolni, hiszen – szintén Franklint idézve – a hitelezőnek jobb a memóriája, mint az adósnak. Istennek jobb a memóriája, mint nekünk. A vele való viszonyban mi vagyunk feledékeny adósai.

Nem lehet a bűnről megfeledkezni, mert ha kísérletet teszel reá, félelem formájában követ. Az evangéliumban Jézus egy történetet mesél a farizeusnak, miközben eltűri egy prostituált ömlengését. Történetben egy hitelezőnek volt két adósa. Az egyik öt pénzzel, a másik ötvennel tartozott neki. Nem tudván fizetni sem egyik, sem másik, a hitelező mindkettőnek elengedte a tartozását. Az eredeti görög szövegben az *elengedés* azt is jelenti, hogy ő, a hitelező fizette meg az adósságukat. Ez a megbocsátás a megváltás féleleműző gesztusa. Felajánlom, hogy megfizetem az adódat, bár nekem vagy adós. Nem adhatsz semmit. Én ingyen adom, fogadd el.

Az Ézsaiás 53,10-ben, a Messiásról szóló jövődőlésben a próféta az eljövendő Krisztusról úgy beszél, mint aki *áldozat* a nép bűnéért. A héber kifejezés, az *asham* nemcsak bűnért való áldozatot jelent, hanem visszafizetést, visszaszolgáltatást is. Jó ezt tudni, hogy az Isten szeretete és félelme elűzhesse az ember félelmét, a mi világunkban, ahol minden

erőszak és kegyetlenség a félelem szülötte. George Bernard Shaw is így fogalmaz: „Egyetlen egyetemes szenvedés van: a félelem.”

Hieronymus, aki első ízben fordította le a Szentírást latinra, egy látomásában találkozott a gyermek Jézussal. Betlehemben tartózkodott akkor, ahol a Gyermek született. Meglátva a Gyermeket, nagy örömmel fogta el, és felkiáltott: „Kedves Jézus, teljes szívemből meg szeretnék ajándékozni valamivel. Mit kedvelnél leginkább?” A Gyermek rámosolygott, és így szólt: „Az ég és a föld, és minden, ami benne van, az enyém. Mit adhatnál te nekem?” „De hát oly forrón szeretlek, hogy szavaim szegények kifejezni azt! Elfogadnád-e tőlem, szegény remetétől, kevés kis megtakarított pénzemet? Ez minden vagyonom.” „Add a szegényeknek, nekem nincs rá szükségem.” „Mégis, nem hagyhatom, hogy üres kézzel menj el tőlem! Mit ajánlhatnék mégis fel neked?” Erre a Gyermek arca elkomolyodott: „Ha valóban olyan áldozatot akarsz, amely szívemet megörvendeztesse, hozd minden bűnödöt, minden szenvedélyedet, és add át nekem. Akkor én meg fogok halni azokért a kereszten. Semmi egyéb ajándék nem tudna kielégíteni és megörvendeztetni.”

Adni vagy venni? Mi is Isten és ember közt a kommunikáció? Vajon adunk-e, amikor azt hisszük, hogy adunk? La Rochefoucauld azt mondja: „Amit mi bőkezűségnek nevezünk, az többnyire csak az adás hiú-

sága.” Ezt a hiúságot jobban szeretjük, mint azt, amit odaadunk. Istennek adni azt jelenti: odaadni ezt a hiúságot, féltett magunkat adni oda az igazságnak. A hiúságot odaadni nem más, mint elfogadni az Ő bocsánatát, elfogadni az adósságomat, amellyel éppen neki tartozom. Istennek adni annyi, mint venni az Ő kegyelmét.

Isten kész kommunikálni, csak mi nem vagyunk készek elfogadni ezen az áron. Aki fél bűnös önmagát így odaadni, odavetni Krisztusnak, hiába igyekszik, hogy megjavuljon. Mert aki azt mondja, hogy jobb leszek holnap, az gonoszabb lesz ma. Ámen.

4. A SZABADKOZÓ NÁDSZÁL

„És távozván onnan, méne az ő zsinagógájukba. És íme, vala ott egy elszáradt kezű ember. És megkérdek őt, mondván: Ha szabad-e szombatnapon gyógyítani? Hogy vádolhassák őt. Ő pedig monda nekik: Kicsoda közületek az az ember, akinek van egy juha, és ha az szombatnapon a verembe esik, meg nem ragadja és ki nem vonja azt? Mennyivel drágább pedig az ember a juhnál! Szabad tehát szombatnapon jót cselekedni. Akkor monda annak az embernek: Nyújtsd ki a kezedet. És kinyújtá, és olyan éppé lőn, mint a másik. A farizeusok pedig kimenvén, tanácsot tartanak ellene, hogyan veszíthetnék el őt. Jézus pedig észrevévén ezt,

eltávozték onnan. És követé őt nagy sokaság, és ő meggyógyítja vala mindnyájukat; és megfenyegeté őket, hogy őt ismertté ne tegyék; hogy beteljesedjék Ézsaiás próféta mondása, aki így szólt: Íme az én szolgám, akit választottam; az én szerelmesem, akiben az én lelkem kedvét lelé; lelkemet adom őbelé, és ítéletet hirdet a pogányoknak. Nem verseng, és nem kiált; az utcákon senki nem hallja a szavát. A megrepedezett nádat nem töri el, és a pislogó gyertyabelet nem oltja ki, mígnem diadalomra viszi az ítéletet. És az ő nevében reménykednek majd a pogányok.”

Máté evangéliuma 12,9–21

Úgy vagyok ennek a csodálatos jövendölésnek és beteljesülésének a megértésével, hogy sejteni vélem, mit jelent, de senkivel sem tudnám megértetni. Hasonlóan talán Augustinushoz, aki az időről így szólt: „Nos, mi az idő? Ha senki nem kérdezi tőlem, tudom. De ha szeretném megmagyarázni a kérdezőnek, akkor már nem tudom!”

Nem az ige elégtelen, hanem ami óhatatlanul fölfogható. És ha mégis megkísérelném megértetni a kedvetekért, nevetségessé válnék. Mert egyedül az nem nevetségés, aki saját elégtelenségét, kolduló pislogását töredelmesen belátja. A belátás neve: humor. Bibliai nyelven: töredelem. A humor nem nevet. Erre gondolhatott Karinthy is: „A humorban nem ismerek tréfát.” A töredelemben mi sem. A humor számos

neve közt ott a töredelem, ott az alázat, a várakozás. „...a szigetek várnak tanítására.” [És 42,4] Minden ember egy sziget. Messiásváró szigetek vannak körülöttünk mindenütt.

Miben csillan meg a humor? Íme egy példa. Ha kimondom azt a teológiai mondatot: „Isten mindentudó”, akkor azt is mondtam: „Isten ismer engem”? Távolról sem. Ha teológiád soha nem változtatja meg magatartásodat, akkor sorsodat sem.

Teológiánknak biográfiánkká kell válnia. Mikor megtör valakit az, hogy Isten őt ismeri, akkor kezdi el ismerni önmagát. Aki azt mondja, jobb leszek holnap, bizonyára gonoszabb lesz ma. Mert nem ismeri magát pislogónak, nem látja magát törött nádszálnak. Így aztán nincs ereje arra, hogy szívből nevessen saját fel-fuvalkodottságán, vagy a Biblia nyelvén: hogy töredelemre jusson. Olyan eltökélten veszi kezébe saját sorsát, és áll rá a maga által jónak látott útra, hogy íme, már naplót is kész vezetni, sőt, egy fél évre előre megírja. Hagyjuk őt, a humortalant. Aki magát kéményre akasztja, ne panaszkodjék a füstre. Ne attól féljek, hogy véget ér életem, hanem inkább attól, hogy soha nem kezdődhet el. Az élet töredelemmel, humorral kezdődik.

„A megrepedt nádat nem töri el.” Vajon az ellentéte nem következhet-e ebből? Hogy a megtörni nem akarót megtörni egyszer, de akkor már menthetetlenül. Akik töretlenül szerették, hogy bámulják, féljék

őket, azok félnek attól, hogy szeressék őket. Menekülnének egy ilyen kíméletes megváltótól. Senki nem oly süket, mint az, aki nem akar hallani. Soha nem pazaroljuk eléggé a szimpátiát, kivéve ha magunkra irányítjuk. Nem vagyok ördög, több vagyok annál.

Alig 479 évvel ezelőtt, még fiatal, alig kopaszodó szerzetes koromban történt, hogy rám tört az éhség, és megunva a szűk kolostori kosztot, kilopóztam, és elemeltem egy tyúktojást. De rájöttem, hogy nem vihetem a kolostor konyhájára, hisz rájönnének a kihágásra. A cellámba vittem tehát, és a gyertya lángjánál próbáltam kirántani. Ekkor belépett a rendfőnök: – Nem szégyelled? Loptál, és most titkolod is? – Jaj – feleltem –, az ördög jelent meg nekem, ő tanácsolta. Nem én vagyok a hibás, hanem az ördög. – Ekkor hirtelen tényleg megjelent az ördög. – Nem igaz, hogy én lennék a hibás – mondta a rendfőnöknek. – Hazudik! Nekem eszembe sem jutott volna, hogy gyertyalángnál is lehet rántottát sütni!

Nem vagyok ördög – több vagyok annál. Pascal szerint nádszál vagyok, törékeny, gondolkodó nádszál. Szabadkozó nádszál. A száradt kezű gondolkodás nélkül a hibás kezét nyújtotta Jézus felé, hogy meggyógyítsa. A megrepedt nádszálat. Én mit nyújtok Jézus felé? A hibátlan kezemet, szabadkozásul? Töviskoronát a fejébe, és makulátlan magam a jobb kezébe? „És verik vala a fejét nádszállal, és köpdösik vala.” (Mk 15,19)

Most már csak azért drukkolok, hogy mikor kezdem el az életet. Mikor török bele abba, hogy Őt verem? Az arcul ütött Isten felém fordítja a másik arcát is. A kegyelmest. Ki érti ezt?

A cinikus Oscar Wilde, aki sok ideig játszott ilyen arculütősdit, egyszer csak megtörten vallani kezdett. Hogyan léphet be másképp az Úr Krisztus, ha nem egy megtört szíven át?

Ki érti Isten hamvas humorát? Ámen.

5. ENGEM NEM LEHET LEPLEZNI

„És az Úr angyala eljött másodszer is és megilleté őt, és monda: Kelj fel, egyél; mert erőd felett való utad van. És ő felkelt, és evett és ivott; és méne annak az ételnek erejével negyven nap és negyven éjjel, egész az Isten hegyéig, Hóreb-ig. És beméne ott egy barlangba, és ott hála. És íme lőn az Úrnak beszéde őhozá, és monda neki; Mit csinálsz itt, Illés? Ő pedig monda: Nagy búsulásom van az Úrért, a Seregek Istenéért; mert elhagyták a te szövetségedet az Izrael fiai, a te oltáraidat lerontották, és a te prófétáidat fegyverrel megölték, és csak én egyedül maradtam, és engem is halálra keresnek.

És monda: Jöjj ki, és állj meg ezen a hegyen, az Úr előtt. És íme ott az Úr volt elmenendő. És az Úr előtt megyen vala nagy erős szél, amely a hegyeket

megszaggatta és meghasogatta a kősziklákat az Úr előtt; de az Úr nem vala abban a szélben. És a szél után földindulás lett; de az Úr nem volt a földindulásban sem. És a földindulás után tűz jöve, de nem volt az Úr a tűzben sem. És a tűz után egy halk és szelíd hang hallatszék. És mikor Illés ezt hallotta, befedé az ő arcát palástjával.”

Királyok első könyve 19,7–13

„Kelj fel, egyél, mert erőd felett való utad van” – mondja az angyal Illésnek. Isten hegyéhez valóban erőnk feletti az út.

Egy jobb külsejű zsidó koldus mindenütt a híres drohobyczi rabbinak adta ki magát, és így igen sok pénzt gyűjtött össze. Egyszer azonban egy olyan városba érkezett, ahol éppen egy drohobyczi ember is tartózkodott. A városban hamar híre terjedt a rabbi érkezésének, és szombaton nagy lakomát csaptak a tiszteletére. A drohobyczi ember is elment a lakomásra, de mikor meglátta az állítólagos rabbit, rögtön rájött a csalásra. Lakoma közben felállt, s az egész gyülekezet előtt kijelentette, hogy ő drohobyczi lévén, személyesen ismeri a rabbit, de ez az ember nem rabbi, hanem közönséges csaló. Az álrabbi egy cseppet sem jött zavarba, és nyugodtan így válaszolt: „Az egész világ tudja, hogy én vagyok a drohobyczi rabbi, egyedül Drohobicz tagadja ezt. De mit számít Drohobicz az egész világgal szemben?”

Miközben Istent keressük, és igyekszünk eljutni a Hóbre, letesszük a Bibliát, a könyvek könyvét, s azt mondjuk: azért mégsem vagyok éppen olyan pokolra méltó bűnös, ahogy a Könyv állítja. Végeredményben az egész világ tudja, hogy alapjában véve becsületes ember vagyok – csak egyedül Isten tagadja. De hát mit számít Isten az egész világgal szemben?!

Mit számít Isten törvénye a sokkal valóságosabb pszichoanalitikus felméréssel szemben, amely felment még a bűntudat alól is? Cseppet sem jövök zavarba. Engem nem lehet leleplezni. Iktassuk ki azt a nagy szélfúvást, azt a szörnyű tüzet, a megrendülés misztériumát, a „mysterium tremendi“-t, ezt a fürgeteges istenélményt és a középkorias tiszteletet! Hol van ma már Illés és a Hóreb hegye vagy Mózes tízparancsolatos kőtáblái! Vagy hol van ma már a Sínai hegy?!

Erőnk felettinek tartjuk az utat. De nemcsak belátjuk, hogy nagy erőfeszítést kíván az Isten keresése, az ő törvényével való őszinte, becsületes szembenézés, hanem inkább meg se próbáljuk. Az emberek zöme leteszi kezéből a Bibliát, és legyint: fölösleges így erőlködni. Enélkül is megpróbálhatok emberségesnek lenni. Holott egy latin-amerikai költő így ír: „Letéve immár kezükből a könyv, mert tudják, hogy ők maguk a szereplői.”

Merre menjünk? Hol keressük, ha esetleg mégis meg akarnánk őt találni? Akaratunk, Schopenhauer hasonlatával élve, sokszor olyan, mint egy erős, de

megvakult ember, aki vállain egy látó embert hordoz, aki viszont béna. Akarjak-e egyáltalán vállalkozni olyan emberfeletti útra, amelynek célja is kétséges? Hisz a szélben, a földrengésben és a tűzben még nem volt ott az Isten. Azokban csak az ember bűnössége és Istennek ezek miatti igazságos haragja és büntetése volt nyilvánvaló. Az Isten csak azután mutatkozott mint Messiás, mint Megváltó, mint Megbocsátó Isten.

A kegyelem a szelíd és halk hangban van. De Istennek ehhez a szeretetéhez nem lehet a törvényt és saját bűnös mivoltunkat megkerülve eljutni. Aki nem érezte még, mi a bűn az Ószövetségben, az keveset tud a kegyelemről az Újban. Aki nem reszketett Mózesben, nem sírt Dávidban, és nem csodálkozott Ézsaiásban, az keveset fog örülni Mátéban és nem tud megpihenni Jánosban. Aki nem szenvedett az isteni törvény alatt – írja R. W. Barbour –, nehezen fogja meghallani az evangélium vidám hangját. Igaza van Herman Cohennek: a Sínait az ember szívébe kell helyezni. Helyezd a szívedbe, ne félj! Ott aztán nem tudod megkerülni.

De jaj, ha a Mózes és az Illés szele a szívbe kerül! Az a szél a sziklát is meghasítja. Az a földindulás nem hagy követ kövön: értékrend-válságba sodor, és a tűz még mindig hátra van. Úgy tűnik, Isten nincs még ezekben sem. Mózes és Illés már megfeszítenek, ha ideig eljutsz. Richard Wurmbrand írja: „Mózes vádolni kezdett. Aztán mint egy égi hang, jött a gondolat: öld

meg Mózeset. Miért ne? Hisz a Zenben is van egy ilyen tanács: ha találkozol Buddhával, öld meg!” De akkor olyasmi történik, amit Borges iszonyú döbbenettel ismer fel A cinkos című versében: „Mégfeszítenek, és én vagyok a kereszt meg a szög. / Nyújtják a kelyhet, és én vagyok a bürök. / Becsapnak, és én vagyok a hazugság. / Megégetnek, és én vagyok a pokol.”

Mi a pokol? Ha igaza van Sartre-nak, hogy a pokol a másik ember, akkor én vagyok a te poklod, és te vagy az én poklom. Így rendezzük be még a halál előtt az összkomfortos poklot itt a földön egymás számára. S ha egymásnak pokol vagyunk, mennyivel inkább annak az embertársnak, akit keresztre küldünk!

Én vagyok a Jézus pokla. Én vagyok a Krisztus keresztje. „Mégfeszítenek, és én vagyok a kereszt meg a szög.”

Énemre feszített Isten! Énességem miatt szenvedő Krisztus! Kicsoda fog megmenteni az Isten igazságos törvényétől?

Maga Isten. Hisz azért mondja Jézus: „Boldog, aki énbennem meg nem botránkozik.” Megbocsát szögeinek, poklának, keresztjének. Hisz annyi keresztje van Krisztusnak, ahány ember ezen a földön. Mind egy, hogy hívő vagy hitetlen, krisztustanítvány vagy ellenség: mindenki Krisztus fájdalma. És mindenki rászorul Krisztus bocsánatára.

Lehet ez ellen lármásan tiltakozni, meg lehet botránkozni ezen, vagy el lehet hallgatni ezt. Megnémul-

ni mint Illés, aki befedte az arcát palástjával és csend lett. Ezért a hal a keresztyének jele. A vizek mélyén, titokban, némán, tökéletes csendben él a hal.

A bűnbánat, az elcsendesedés idején halljuk meg az Isten halk, felmentő szavát. Hallani fogjuk, amit az eredeti héber szöveg így ad vissza: „a lebegő hallgatás hangját hallotta Illés”. A mártír Bonhoeffer utolsó énekében, kivégzése előtt így vall erről: „Áldó hatalmának oltalmába rejtve, / Csak várjuk békén mindazt, ami jó. / A csend köröttünk mélyen szerteárad. / Hadd halljuk azt a tiszta éneket, / Amely betölti rejtett, szép világod, / Hol Téged dicsér minden gyermeked!” Ámen.

6. TÖRVÉNYSZEGÉS – TÖRVÉNYES ESZKÖZÖKKEL

„És Dávid elméne Nóbba Akhimélek paphoz. Akhimélek pedig megrettenve ment Dávid elé, és monda neki: Mi dolog, hogy csak egyedül vagy, és senki sincs veled? És monda Dávid Akhimélek papnak: A király bízott reám valamit, és monda nekem: Senki se tudja meg azt a dolgot, amiért elküldélek téged, és amit parancsoltam neked; azért a szolgákat elküldém erre és erre a helyre. Most azért, mi van kezedenél? Adj öt kenyeret nekem, vagy egyebet, ami van.

És felele a pap Dávidnak, és monda: Nincs közönséges kenyér kezemenél, hanem csak szentelt kenyér

van, ha ugyan a szolgák tisztán tartották magukat, legalább az asszonytól. Dávid pedig felele a papnak, és monda neki: Bizonyára el volt tiltva mitőlünk az asszony, mind tegnap, mind azelőtt, mikor elindulék, és a szolgák holmija is tiszta vala (jóllehet az út közönséges): azért bizonyára megtartatik ma szentnek az edényekben.

Adott azért a pap neki szentelt kenyeret, mert nem volt ott más kenyér, hanem csak szent kenyér, melyeket elvettek az Úrnak színe előtt, hogy meleg kenyeret tegyenek ahelyett azon a napon, amelyen az előbbit elvevék. Vala pedig ott azon a napon Saul szolgálói közül egy ember, ott tartózkodva az Úr előtt, akit Doégnak hívtak, aki Edomita volt, Saul pásztorainak számadója. És monda Dávid Akhiméleknek: Nincsen-e kezdednél egy dárda vagy valami fegyver? Mert sem kardomat, sem fegyverzetemet nem hoztam magammal, mivel a király dolga sürgős vala. És monda a pap: a Filiszteus Góliátnak a kardja, akit te megöltél az Elah völgyében, ímhol van posztóba betakarva az efód mögött; ha azt el akarod vinni, vidd el, mert azon kívül más nincsen itt. És monda Dávid: Nincs ahhoz hasonló, add ide azt nékem.”

Sámuel első könyve 21,1–9

„Ábrahám hitt az Istennek, és tulajdonított neki igazságul.”

Galatákhöz írt levél 3,6

„Hát én is hiszek Istenben, én is hiszek Jézusban!” – felháborító, banális, vélt igazságok. Nem tesznek senkit sem igaz emberré. Az ördög is hisz Istenben. (Jak 2,19)

Nem Jézusban és Istenben, hanem Istennek kell hinnünk. Ábrám nem csupán Istenben, hanem Istennek hitt.

A hagyomány szerint Mózes szerette az árnyékos, csendes helyeket, ahol saját magával beszélgethetett – ez az önkommunikáció kevésbé népszerű és bevett művészete. Egy nap egy kút melletti fa alatt ülve meglátott egy embert, aki arra jött, ivott, majd távozott. Nem vette észre, hogy az erszénye leoldódott övéről, és a kútba esett. Kis idő múlva egy másik ember jött arra, ivott, és észrevette az erszényt. Kiemelte a kútból, és boldogan távozott. Aztán egy harmadik vándor érkezett, ő is ivott, majd hosszabb időre letelepedett a kútnál pihenni. Ezalatt az első vándor rájött, hogy elveszítette az erszényét, és arra gondolt, hogy biztosan a kútba ejtette. Gyorsan visszafordult, és ott látta ülni a harmadik vándort. „Mit csinálsz itt?”, kérdezte tőle. „Fáradt, szomjas voltam, hát leültem enni és inni, egy kicsit megpihentem, de most tovább megyek.” „Barátom, valószínű, hogy megtaláltad az erszényemet, és most meg akarsz lépni?” „Ne vádolj engem igazságtalanul. Lehet, hogy máshol vesztetted el az erszényedet, vagy lehet, el se vesztetted, csak rajtam követeled.”

Veszekedni kezdtek, majd verekedéssé fajult a dolog. Akkor Mózes felugrott, hogy közbelépjen. De már nem tudta megakadályozni, hogy a kárvallott megölje a másik vándort. Mózes nagyon megsajnálta azt, aki ártatlanul szenvedett halált, és elcsodálkozott: hogyan engedhet meg Isten ilyen dolgokat?

„Uram, három igazságtalan dolognak voltam tanúja”, mondta. Először hagyta, hogy valaki minden vagyonát elveszítse. Aztán hagyta, hogy olyan valaki örüljön neki, akinek nem a tulajdona. Végül nem akadályozta meg, hogy meghaljon valaki, aki semmi rosszat nem követett el. És ez még mindig nem elég: megengedte, hogy a károsult ráadásul gyilkossá váljék.

Az Úr azt mondta Mózesnek: „Te úgy látod, hogy igazságtalan vagyok. Sok embernek így tűnik ez. Nem tudják, és te sem tudod, hogy minden dolognak megvan a maga oka és igazolása. Tudd meg hát, hogy aki elveszítette az erszényt, tényleg becsületes ember volt, csakhogy az erszényben levő pénzt az apja rabolta valakitől, mégpedig a második vándornak, az erszény megtalálójának az apjától. Azért rendeztem ezt így, hogy a tulajdonos fia birtokába jusson az ő jogos örökségének. Az pedig, akit agyonütöttek, tényleg nem tulajdonította el az erszényt, ebben a dologban ártatlan volt, de egyszer régen meggyilkolta annak az embernek a testvérét, aki őt most megölte. Tanúk nélkül titokban maradt a cselekedete, és a meg-

gyilkolt ember halála bosszú nélkül maradt. Ezért engedtem meg, hogy a gyilkos gyanúba keveredjék áldozata testvére előtt, és megöletessék. Így hagyok sok mindent megtörténni a földön, amit az emberek sehogyan sem fognak megérteni.”

Senki sem érti az Isten utait s gondolatait. De Ábrahám hitt az Istennek, és tulajdonított neki igazságot. Nincs igaza Pálnak, hogy Ábrahám az egyetlen, akiről ez van megírva. Van még egy személy, akiről tud az Írás. A 4Móz 25-ben azt olvassuk, hogy „Mikor pedig Sittimben lakozik vala Izrael, kezdte a nép paráználkodni Moáb leányaival. Mert hívogatók a népet az ő isteneik áldozataira; és evék a nép, és imádá azoknak isteneit. És odaszegődék Izrael Bál-Peórhoz; az Úr haragja pedig felgerjede Izrael ellen. És monda az Úr Mózesnek: Vedd elő e népnek minden főembert, és akasztasd fel őket az Úrnak fényes nappal; hogy elforduljon az Úr haragjának gerjedezése Izraeltől. Monda azért Mózes Izrael bírának: Ki-ki ölje meg az ő embereit, akik odaszegődtek Bál-Peórhoz. Es íme eljőve valaki Izrael fiai közül, és hozza az ő atyjafiai felé egy midiánbeli asszonyt, Mózes szeme láttára, és Izrael fiai egész gyülekezetének láttára; ők pedig sírnak vala a gyülekezet sátorának nyílásánál. Es mikor látta vala Fineás, Eleázár fia, Áron papnak unokája, felkele a gyülekezet közül, és dárdáját vevé kezébe. És beméne az izraelita férfi után a sátorba, es általdőfé mindkettőjüket, mind az izraelita férfit,

mind az asszonyt hason. És megszűnék a csapás Izrael fiai között.” Ezért van ugyanaz megírva Fineásról a Zsoltárok könyvében, mint Ábrahámról: „Ekkor felállott Fineás és ítelt; és a csapásnak vége lőn. És igazságul tulajdonítotték neki firól-fira mindörökké.” (Zsolt 106,30–31)

És, harmadszor, felállt még valaki: a júdabeli pap, Jézus ben József, a Dávid fia, aki úgy ítelt, hogy odalépett Fineás elé, aki átfúrta őt és pogány menyasszonyát, de ez nem tulajdonítotték neki igazságul, mert belehalt, hogy nekünk, parázna pogány midianitáknak tulajdoníttassák az igazság fiúról fiúra, mindörökké. „És a csapásnak vége lőn.”

Hiszek Ábrahám hitében, és Fineás, Áron fiának, Mózes unokaöccsének ítéletében, és hiszek a csapást testében magára vállaló Jézusban, és a csapás elfordítását elfogadó Istenben, és tulajdoníttatik nekem igazságul az Ábrahám, a Fineás és a Jézus igazsága. És elvételik midianita paráznaságom, bálványozásom és pogányságom. A pogányok, akik nemcsak Istenben, hanem Istennek hisznek, így örökös társai vá válnak a zsidóknak, az Isten népének. A Midján közönségessége megszűnt. Elvétellett.

Nem olyan főpapunk van, aki ne tudna megindulni gyarlóságainkon. Dávid azt mondja, hogy a király dolga sürgős. A király rábízott valamit. „Most azért, mi van kezdenél? Akhimélek pap azt mondja az éhes Dávidnak: nincs többé profán kenyér, csak szent.

A király megbízását nem tudom teljesíteni a kenyér nélkül. Jézus önmagára mutatott, és így szólt: „Én vagyok az életnek kenyere.” (Jn 6,48) Krisztus az, aki Fineástól átfűratott, mert eggyé lett a pogánynyal. Elvételét az Atya színe előtt: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?” – hűlt ki a Kenyér. De a papok városában a kenyér akkor is megszentelt maradt, ha már elvették az Úrnak színe előtt. Jézus meghalt, mégis magunkhoz vehető.

Mi a törvény a megszentelt kenyerekre vonatkozóan? „Szombatnapról szombatnapra rakja fel azt a pap az Úr elé szüntelen; örök szövetség ez Izrael fiával. Azután legyen Ároné és az ő fiaié, akik egyék meg azokat... örök rendelés szerint.” (3Móz 24,8.9) Dávid mégis megszegi a törvényt. Sőt, maga a pap ad Dávidnak a kenyerekből. A király megbízása szent ügy. Szent ügyben csak szent eszközökkel lehet eljárni, szent küldetésben is csak szentül: szent kenyérral, szent eszközökkel. A cél nem szentesíti a profán eszközöket. A cél, a szent megbízás, a megbízottat szentesítheti egyedül.

Törvényszegés történik, és mégsem törvénytelen eszközökkel. Nem Pál az első, aki megtöri a zsidó tradíciót, hanem Dávid. A Máté evangéliumában pedig azt olvassuk, hogy „Abban az időben a vetéseken át haladt Jézus szombatnapon; tanítványai pedig megéheztek, és kezdték a kalászokat tépni és enni. Látván pedig ezt a farizeusok, mondának neki: Íme a te

tanítványaid azt cselekszik, amit nem szabad szombatnapon cselekedni. Ő pedig monda nekik: Nem olvasztatok-e, mit cselekedett Dávid, mikor megéhezett vala ő és akik vele valának? Hogyan ment be az Isten házába, és ette meg a szentelt kenyereket, amelyeket nem vala szabad megennie neki, sem azoknak, akik ővele valának, hanem csak a papoknak?” [Mt 12,1–4)

Vette Jézus ben Dávid Izraelnek tizenkét kihúlt törzsét, és helyette a tizenkét meleg kenyeret tette az Úr elé, a tizenkét apostolt. Nincs többé profán. Nincs többé hagyományimádat, parancsteljesítő babona, és csodás módon mégsem lehet a szent célért profán eszközökkel, azokat szentesítve küzdeni. Dávid azt mondja: a király dolga sürgős, és nincs fegyvere. „Mi van a kezedenél, te pap?”

„És monda a pap: a filiszteus Góliátnak a kardja.” „Nincs hozzá hasonló” – mondja Dávid. Az ellenségtől elvett kard a hatékony. Dávid nem karddal ment Góliát elé, hanem „az Úrnak, az ő Istenének nevével”. Góliát kardja Góliát nélkül – a győzelem jele. Dávid kezébe csak a győzelem után kerül kard. Őt a parittyá és a Név emlékezteti a győzelemre, nem a kard. Nincs hasonló ahhoz a tudathoz, hogy a mi Urunk már győzött!

Góliát nincs többé, de még ott van Saul. Saullal, aki nem pogány, nehezebb harcolni, mint Góliáttal. A testvérharc bonyolulttá teszi Dávid helyzetét. Dávid

győzött Góliát felett, győznie kellett Saul felett is. Jézus legyőzte az ördög-Góliátot, és feltámadásával elvette a kardját, a halált. Most már a régi énünk ellen küzd a halállal az ördög-Góliát nélkül.

Tagadd meg magad, halj meg! Saul, ítélj kárnak atyai hagyományaidat, ítélj kárnak és szemétnak mindazt, amiért felettébb buzgólkodtál. Halj meg, és légy Pál, az apostol. Ámen.